

mişti. Avusturya 1797'deki Campoformio Antlaşması'yla bu durumu resmen tanımış oldu. 1815 Viyana Kongresi'nde alınan kararlardan birisiyle ülke yeniden Hollanda ile birleşti.

1830 Ağustosunda Belçikalılar Hollandalılar'a karşı ayaklandılar. Hollanda'nın başında bulunan I. William ayaklanmayı bastırmak için çok gayret sarfettiyse de başarılı olamadı. Bunun üzerine geçici bir hükümet kuruldu ve bu hükümet Belçika'nın bağımsızlığını ilân etti. 1830 Aralığında toplanan Londra Konferansı da yeni Belçika Devleti'ni tanıdı. Fakat Hollanda Kralı I. William Londra Konferansı'nın bu kararını ve dolayısıyla da Belçika'nın bağımsızlığını tanımadı. Ancak Belçika üzerine gönderdiği ordu başarı sağlayamayınca 1839 Londra Antlaşması'yla bağımsız Belçika'yı tanımak zorunda kaldı. Bu antlaşmayla aynı zamanda Belçika'nın tarafsızlığı da garanti altına alınmış oluyordu. Fakat Almanlar I. Dünya Savaşı'nda Fransa'ya girmek için bu tarafsızlığı dikkate almadan Belçika topraklarından geçtiler ve kısa bir süre sonra da bu ülkeyi işgal ettiler. Savaş sonunda imzalanan Versailles Antlaşması'yla Belçika tekrar istiklâline kavuştu ve daha da kârlı çıkarak Almanya'dan Malmedy ve çevresini aldı.

II. Dünya Savaşı'nda Almanlar bir ke-re daha Belçika'yı işgal ettiler. 1940 Mayısındaki bu işgalden sonra Belçika Kralı III. Leopold Almanlar'a boyun eğerek ülkesinden ayrıldı. Savaş sırasında Belçika'da Alman kuvvetlerine karşı bir millî direniş hareketi başladı. Bu hareketin de katkısıyla savaşın sonuna doğru Belçika Alman işgalinden kurtuldu (1944). Kurtuluştan sonra bir süre ülkeyi sosyalist ve hristiyan sosyalist partiler yönetti. 1940'taki işgalde memleketini terketmiş bulunan Kral III. Leopold 1950'de geri döndü. Fakat daha önce ülkesini terketmiş olmasından dolayı halk kendisine fazla sempati göstermedi; o da 17 Temmuz 1951'de tahtını oğlu Baudouin'e bıraktı. Halen onun krallığı devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Jonathan E. Helmreich, "Belgium", *EAm.*, III, 481-495; Sami Öngör, *Devletler ve Ülkeler Ansiklopedisi*, Ankara 1967, s. 20-22; Ma. Bu. v.dğr., "Belgium", *EBr.*, III, 420-436; L. G. v.dğr., "Belgique", *EUn.*, III, 81-135; *Encyclopédie géographique*, Milan 1980, s. 316-322; D. ve M. Frémy, *Quid. Edition Belge*, Paris 1990, s. 4-47, 896-902.

SUNA DOĞANER

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

II. Dünya Savaşı'nı takip eden günlerde Belçika'daki müslümanların sayısı birkaç yüzü geçmiyordu. 1960'tan ve özellikle birçok İslâm ülkesinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Belçika ile İslâm âlemi arasında siyasî ve ekonomik bağlar gelişmeye başladı. 1960'lı yılların başından itibaren talep üzerine bilhassa Fas ve Türkiye'den işçi akını hızlandı. Komünizmin baskısından kaçan 3000'den fazla Arnavut asıllı Yugoslav müslüman da Belçika'daki ilk müslüman azınlığın arasına katıldı. 1989 yılı itibarıyla sayıları 299.000'e ulaşan müslümanlar arasında ilk sırayı Faslılar (160.000), ikinci sırayı Türkler (85.000) almaktadır; Pakistanlılar, Tunuslular ve Cezayirli de diğer kalabalık grupları oluşturmaktadır. Belçika asıllı müslümanların sayısı ise 3000 civarında olup bunun yarıdan fazlasını erkekler oluşturmakta, ayrıca müslüman oldukları halde çeşitli sebepler yüzünden inançlarını gizleyenlerin de çok sayıda olduğu tahmin edilmektedir.

Belçika'ya müslüman işçi göçünün başladığı yıllarda din hizmetleri hem düzensiz hem de yetersizdi. Başlangıçta her yönden yabancı oldukları bir toplum içinde büyük zorluklarla karşılaşan müslümanlar zamanla dinî ihtiyaçlarını karşılamak üzere ferdî planda ve gruplar halinde çalışmalarla giriştiler. Öncelikle cuma, teravih ve bayram namazlarını kılabilcekleri geçici yerler kiralamaya, daha sonra da ibadetlerini devamlı yapabilecekleri, çocuklarına din eğitim ve öğretimini verebilecekleri camiler açmaya başladılar. Belçika'da açılan camilerin sayısı 1991 yılında 300'e yaklaşmış bulunmaktadır. Bunların yetmiş beşini Türkler, kalanını diğer müslüman cemaatler açmıştır. Türkler'e ait camilerden elli yedisi Türkiye Cumhuriyeti Belçika Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği ile irtibatlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir ve binaların mülkiyetleri de Türkiye Diyanet Vakfı veya Belçika Türk İslâm Diyanet Vakfı'na aittir. Özellikle Türkler arasında büyük merkezî camiler yapıtırma temayülü artmış olup halen Türk cemaatin yoğun olduğu şehirlerden Beringen'de 3500 m²'lik bir arsa üzerinde 600 m² alana oturacak kubbeli ve çift minareli bir caminin yapımı devam etmektedir.

Belçika'da müslümanların dinî faaliyetlerini organize eden belli başlı kuruluşlar şunlardır:

1. **Belçika İslâm Kültür Merkezi** (Centre Islamique et Culturel de Belgique, el-Merkezü'l-İslâmî ve's-sekâfî bi-Belçikâ). Belçika hükümeti tarafından ülkedeki bütün müslümanları temsil yetkisi verilen bu merkezin kuruluş tarihi 1960'lı yılların başlarına rastlamaktadır. O tarihlerde özellikle Brüksel'de bulunan müslümanlar birbirleriyle irtibatlarının, teravih, cuma ve bayram namazları gibi toplu ibadetlerini yerine getirme imkânlarının sağlanması amacıyla bu adla bir kuruluş oluşturmuşlardı. İslâm ülkeleri büyükelçileri 1963 yılında bir araya gelerek kendi aralarında seçimle belirledikleri ve Suudi Arabistan, Türkiye, Fas, Pakistan ve Senegal büyükelçilerinden oluşan bir yürütme kurulu seçmişlerdir. Ayrıca merkezin giderlerinin İslâm ülkeleri tarafından karşılanmasını ve faaliyetlerini yürütmek üzere de bir binanın kiralanmasını kararlaştırmışlardır. İslâm Kültür Merkezi faaliyetlerini daha çok Suudi Arabistan'ın malî desteğiyle kiralanan bir binada yürütürken Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın 1967 yılında ülkeye yaptığı resmî ziyaret sırasında Belçika Kralı Baudouin, Ellinci Yıl Parkı'nda bulunan ve Doğu Eserleri Müzesi olarak kullanılan büyük bir binayı merkeze hibe etmiş ve zamanla Kral Faysal ve Veliaht Prens Fehd'in malî yardımları ile modern ve geniş kapsamlı bir hizmet ünitesine dönüştürülen bina, 1978 yılında Belçika ve Suudi Arabistan krallarının iştirak ettikleri bir merasimle resmen hizmete açılmıştır. Dört kattan oluşan binanın en üst katı kadınlar kısmıyla birlikte 2000 kişilik bir camidir. Teravih, cuma ve bayram namazları burada, vakit namazları ise giriş katındaki mescidde kılınır. Giriş katı ile orta katın bir kısmında sınıflar vardır. Ayrıca giriş katında merkez idaresi, orta katta dil laboratuvarı, kütüphane ve konferans salonu, bodrum katında ise küçük çapta bir matbaa ile bir radyo istasyonu bulunmaktadır. Bu binada 1989-1990 öğretim yılında tamamen Fas uyruklu öğrencilerin devam ettiği bir de dinî ağırlıklı ilkökul açılmıştır.

Kuruluşundan beri bütün masrafları Râbitatü'l-âlemi'l-İslâmî (Dünya İslâm birliği) tarafından karşılandığı için merkezin yönetiminde daima Suudi Arabistan etkili olmuştur ve bugün de yönetim, maaşı aynı kuruluş tarafından ödenen bir müdürün uhdesinde bulunmaktadır. Belçika hükümeti 1968 yılında aldığı bir kararla bu merkezi, ülkedeki müslüman-

ların tamamının temsilcisi kabul etmiş ve parlamento da 24 Ağustos 1974 tarihli kararıyla İslâmiyet'i resmî din olarak tanımıştır. Batı ülkeleri içinde ilk defa Belçika'da alınan bu karar gereğince 1975-1976 öğretim yılından itibaren bütün okullardaki müslüman çocuklardan isteyenlere haftada iki saat İslâm dini dersi verilmeye başlanmış, hükümetin bu uygulaması parlamento tarafından da 8 Şubat 1978 tarihli kararla onaylanmıştır. Buna göre okullarda görev almak veya görev yerlerini değiştirmek isteyen din bilgisi öğretmenlerinin teklifleri önceleri İslâm Kültür Merkezi tarafından yapılmakta ve Eğitim Bakanlığı'na da onaylanmaktaydı. İslâm Kültür Merkezi bu uygulamalar sonucunda önemli bir etkinlik kazanmış, resmî makamlar nezdinde görülen çeşitli işler bu merkezden alınan belgelere göre yapılmaya başlamıştır. Ancak tayinlerle ilgili olarak ortaya çıkan bazı problemler üzerine Belçika hükümeti din bilgisi öğretmenlerini tayin yetkisini 3 Temmuz 1990 tarihinde İslâm Kültür Merkezi'nden alarak Âkılkar Konseyi'ne vermiştir.

Belçika okullarında 1989-1990 öğretim yılında 587 din bilgisi öğretmeni görev yapmış olup bunların 179'u Türk uyrukludur.

2. Âkılkar Konseyi (Conseil Provisoire des Sages pour l'Organisation du Culte Islamique en Belgique). İslâm Kültür Merkezi yukarıda sözü edilen faaliyetleri sebebiyle Belçika'daki bütün müslümanların temsilcisi gibi görülmüş, ancak yetkileri hukukî mesnetten çok siyasî kararlara dayandığından hiçbir zaman resmen tanınmış olan yahudi ve hristiyan cemaatlerinin statüsünü elde edememiştir. Halen hükümet, müslümanların da yahudi ve hristiyanlar gibi cemaat statüsünde tanınmalarını sağlamak amacıyla yeni bir organizasyona girmiş bulunmaktadır.

Göçmen işçilerin problemlerini belirlemek amacıyla 1989 yılı başında doğrudan devlet başkanlığına bağlı bir Kraliyet Komisyonu kurulmuştur. Bu heyet bir yıl içinde göçmen işçilerin bütün sorunlarını ihtiva eden hacimli bir rapor hazırlamış ve bu raporda İslâm Kültür Merkezi'nin devreden çıkılarak müslümanları temsil yetkisinin gerçek statüsüne kavuşturulması tavsiye edilmiştir. Kraliyet Komisyonu tarafından kurulması önerilen Belçika müslümanları yüksek

konseyinin üyelerinin seçimiyle ilgili esasların tesbiti konusunda bir sonuca varılamaması üzerine hükümetin aldığı bir kararla Adalet bakanı 3 Temmuz 1990 tarihinde beş Türk ve on bir Arap uyruklu müslümanı yazılı olarak davet edip kendilerine "Âkılkar Konseyi" adı altında, müslümanların diğer din mensupları statüsünde temsilini sağlamak amacıyla hükümete rapor hazırlamakla yetkili olduklarını tebliğ etmiştir. Ayrıca din bilgisi öğretmenlerinin tayin teklif yetkisi de İslâm Kültür Merkezi'nden alınarak bu konseye verilmiştir. Konsey ilk raporunu 1991 yılı Şubat ayı içinde sunmuş ve rapor hükümetçe kabul edilmiştir. Bu raporun ayrıntılarına inen ve müslümanları temsil edecek yüksek konseyin teşekkül şeklini belirleyen ikinci raporun hazırlanması halen sürmektedir. İkinci rapor hükümetçe kabul edilip yüksek konsey oluştuğunda Belçika'daki müslüman cemaat de yahudi ve hristiyan cemaatlerin faydalandığı haklara sahip olacaktır.

3. Belçika Türk İslâm Diyanet Vakfı (Fondation Religieuse Islamique Turque en Belgique). Belçika'daki Türkler'e yönelik dinî hizmetler, 1978'de Türkiye Cumhuriyeti Brüksel Büyükelçiliği bünyesinde açılan Din Hizmetleri Müşavirliği eliyle verilmeye başlamıştır. Bu hizmetlerin daha etkili hale getirilebilmesi amacıyla 3 Mayıs 1982 tarihinde Belçika mevzuatına uygun ve milletlerarası hüviyette Belçika Türk İslâm Diyanet Vakfı kurulmuştur. Bu vakfın gayesi tüzüğünün ikinci maddesinde özetle, "Belçika'da yaşayan Türk toplumunu İslâm dini konusunda eğitmek, müslümanların ibadetlerini yapmalarında yardımcı olmak, camiler inşa etmek, açmak veya tahsis etmek, İslâm ilimleri ile ilgili araştırmalar yapmak, camilerde görevlendirilecek kişilere gerekli formasyonu vermek, gelirlerini dinî, kültürel ve sosyal hizmetlere hasretmek" şeklinde belirtilmiştir.

Belçika'daki Türkler'in dinî faaliyetleri, bir araya gelerek cami açmak amacıyla dernek kurmalarıyla başlamıştır. Halen ülkede seksen civarında bu tür dernek mevcuttur ve bunların hemen tamamına yakını cami yapmak için aldıkları binaların tapularını Türkiye Diyanet Vakfı'na veya Belçika Türk İslâm Diyanet Vakfı'na vermişlerdir. Belçika'daki Türkler'e götürülen bütün dinî hizmetler, Din İşleri Müşavirliği ve vakfın iş birliğiyle yürütülmektedir. Cami olarak kul-

lanılan binaların ihtiyaç ve giderleri söz konusu derneklerce karşılanmaktadır. Belçika'da Türkler tarafından açılan camilerin elli yedi tanesi vakıfla tam bir iş birliği içerisinde bulunmakta ve bu camilerin otuz yedisinde maaşları Türk hükümetince ödenen imam-hatipler görev yapmaktadır. Geri kalanında ise dinî hizmetler, maaşları mahallî idareler tarafından verilen Türk din bilgisi öğretmenlerince yürütülmektedir.

Belçika'da biri Liège'de, diğeri Charleroi'da olmak üzere iki müslüman mezarlığı bulunmakta, ancak özellikle Türkler ölen yakınlarını kendi ülkelerine göndermek istemektedirler. Bu sebeple vakıf tarafından bir cenaze fonu oluşturulmuştur ve bu fona üye olanlardan isteyenlerin cenazeleri Türkiye'ye gönderilmektedir. Yıl boyunca masraflar vakıfça yapılmakta, bütün harcamaların toplamı üye sayısına bölünerek üye başına düşen miktar ertesi yılın birinci ayında üyelere tahsil edilmektedir. Bu fonun aile olarak 9000 üyesi bulunmakta ve verdiği hizmetlerden yaklaşık 50.000 kişi faydalanmaktadır.

Kültür ve Yayın Faaliyetleri. Vakıf yılda bir defa, Belçika okullarında din bilgisi derslerine katılan Türk öğrenciler arasında Kur'an-ı Kerim okuma ve bilgi yarışmaları düzenlemekte, dereceye giren on öğrenciyi on beş günlüğüne Türkiye'ye göndermektedir. İslâm Kültür Merkezi'nde de her yıl ramazan ayında çeşitli dallarda Kur'an-ı Kerim okuma yarışmaları düzenlenerek dereceye girenlere Kadir gecesinde çeşitli hediyeler verilmekte, ayrıca Mekke'de yapılan yıllık dünya Kur'an-ı Kerim okuma yarışmaları için ön elemeler yapılmaktadır.

Brüksel İslâm Merkezi Camii - Belçika

